

Ἐπειτα δέ σας φαίνεται ἀπίθανη ἡ λύση; Τὸ διπόλαιο καὶ ὑπολογιστικὸ κορίτσι μὲ τὴν κοινότατη ἀστικὴ μανταλιτέ του ποὺ ἀφίνει ἔναν ἀνθρώπο ποὺ τὸν λάτρευε γιὰ νὰ κάμη τὴν τύχη του μ' ἔναν ἄλλονε, δὲ σᾶς φαίνεται ἀπότομα ἀλλαγμένο ὅχι μόνο συναισθηματικά, ἀλλὰ καὶ τὸ πιὸ ἀπίθανο, ἰδεολογικά. Πότε πρόφτασε νὰ χωνέψῃ ὅλες τὶς καινούργιες ἀνατρεπτικὲς ἰδέες τοῦ Δήμητροῦ αὐτὸν κορίτσι, καὶ κάνοντάς τε αἷμα καὶ δράση νὰ προβῇ εἰσαμε τὴν ἀπερίφραστη ἄρνηση κάθιτε δεσμοῦ καὶ ἐνθουσιασμένη ἀπὸ τὸ νέο κόσμο τῆς νὰ ἐγκαταλείψῃ ὅλα καὶ τὸν ἀντραῖς, γιὰ ἔναν ποὺ ἔξεψυχοῦσε. Στὶς δυὸς τρεῖς φορές ποὺ ἄκουσε τὸ Δήμητρον φλυαρῆ· μερικὲς ἐπαναστατικὲς κοινοτοπίες; Καὶ ὅμως αὐτὸς διὰ τὸ παραπάνου ἴσχυριζότανε, προκειμένου γιὰ τὴν ἰδέαν, «Ἄχ! πόσα χρόνια χρειάζονταν γιὰ νὰ τὴν νοιώσῃ, νὰ τὴν κάνῃ σάρκα του κανεῖς!» Ισως μὲ πῆγε πώς ἔτρεξε στὸ Δήμητρον ἀπὸ ἀγάπης. Μὰ ἡ ἀγάπη ὅπως τῶμολόγησε ἡ Ἰδια, ὑπῆρχε μέσα τῆς πάντα, ἀκόμη καὶ τὴν στιγμὴν ποὺ δεχότανε τὸ χέρι τοῦ Στάθη.

Καὶ γιὰ νᾶρτω πάλι πίσω στὸ χαρακτηρισμὸ τοῦ συγγραφέα ποὺ προσπάθησα νὰ κάνω παραπάνω, διὰ τοῦ «Λυτρωμὸς» μὲ φαίνεται πώς εἶναι τὸ ἔργο τὸ δύοτο μᾶς τὸν παρουσιάζει πιστότερα σ' ὅλο τὸ βιομηχανικὸ ἐπαναστατισμό του, σ' ὅλο τὸν ἀχώνευτο καὶ ἔξωτερικὸ νεωτερισμό του.

ΛΟΥΚΗΣ ΦΑΡΜΑΚΗΣ

ΙΩ. Α. ΓΚΙΚΑ, ΕΡΓΑ . . . .

Σὲ τόμους καὶ τομίδια πυκνοτυπωμένα εἶδε πρὸ διλίγου τὸ φῶς τὸ τελευταῖο καὶ σπουδαιότερο μέρος τοῦ ἔργου τοῦ Ἑλληνοπρεποῦς καὶ Ἑλληνολάτρου ποιητοῦ καὶ διηγηματογράφου «μαρ» Ιω. Α. Γκίκα. Πονόψυχοι καὶ καλόκαρδοι ἐκδέτες του οἱ κ. κ. Κασπατῆς καὶ Ιωνᾶς. Λαμπτοὶ ἀνθρώποι καὶ οἱ δύο τους. Ὁ Θεός νὰ εὐλογῇ τὰς τριβους των, ὅπως θὰ λεγει μὲ σεμινορεπτῆ ιερατικότητα κανένας παπᾶ-ηρωας τῶν διηγημάτων τοῦ κ. Γκίκα.

Εἶναι τόσο δύσκολο νὰ ἐπιτύχῃ κανεῖς μὲ τὶς σημερινὲς συνθῆκες ἐκδότη, κ. Γκίκα μου, καὶ μάλιστα σὰν πρόκειται ν' ἀποτυπώσῃ ἐπάνω στὸ ηρωϊνό χαρτὶ τὶς μενούσμενες πατούματέ του.

Ἐτυχει νᾶμαι ἀδιόρθωτος φιλαναγνώστης καὶ μάλιστα ἀπ' ἐκείνους ποὺ μὲ καρτερικότητα ἀξιοθάμαστη εἶναι συνειδισμένοι νὰ ἀλέθουν κάθε χοντροκομένη ἔντυπη ἀδλοῦμπα, ἔτσι ἀπὸ περιέργεια καὶ χάζι.

Αὐτὴν ἡ παλιὰ συνήθεια, σώριασε ἐπάνω στὸ τραπέζι μου καὶ τοὺς νεόβγαλτους τόμους τοῦ κ. Γκίκα. Πρέπει νὰ σᾶς τὸ μολογήσω πώς ὡς τὴν ὥρα δὲν μ' ἔτυχε νὰ διαβάσω τίποτε πεζὸ τοῦ συγγραφέα, ἐνῶ γιὰ τὸ «ποιητικό» του ἔργο πρόδομασα ἀπὸ καιδὸ νὰ σχηματίσω μιὰν ἰδέα ἀπ' τὸ γνωστό του πωτολειο, τὴν «Καλλιόπη».....«το ο ω».

Τὴν «Καλλιόπη»..... τοῦ στρατῶνος, ὅπως τὴν ὀνόμασε χαριτολογῶν κάποιος ἀνέκδοτος σχολιαστής της, πρότει νὰ τὴν γνωρίσουνε ἀφεύκτως, δοσοὶ ἐνδιαφέρονται νὰ ἀνατρέξουν στὶς πηγὲς τῆς λογοτεχνικῆς ἐξελίξεως τοῦ συγγραφέως μας, γιατὶ ἀλήθεια χωρὶς αυτῆν δὲν ἔχηγιεται τίποτε ἀπ' ὅσα κατόπιν ἔγραψε. Η «Καλλιόπη» εἶναι συλλογὴ «πυήσεων», κατὰ τὸν ἰδιονε πάντα ἀνέκδοτο σχολιαστή, ἐκδοθεῖσα στὴν Κέρκυρα ἐν ἔτει σωτηρίω 1889, τοῦ ποιητοῦ της φοιτητεύοντος ἔτι. (1) Εἶναι τὸ πρῶτο του ἔργο, ὅπως λέγει στὸν πρόλογό του, γιὰ νὰ προσθέσῃ εὐθὺς ἀμέσως ὅτι προσεπτάθησε νὰ φανῇ «ὅσον οἶον τε ἀντάξιος τοῦ τίτλου, ὄπτε φέρει». Εάν δέ τις ἀνακαλύψῃ τις ἀπᾶδον,

(1) Κάπου, ἀν δέν ἀπατῶμα, δι ποιητής ἀναφέρει πώς ήταν 25 χρόνων ὅταν ἐτύπων τὴν συλλογή του αὐτήν. Ἀναφέρεται τὴν ἥλικα γιὰ νὰ σημειώσω πώς ὁ διάστορε πόσιος περιέπειται του χρόνου νὰ τοῦτη φυτρώσει ὁ φρονιμήτης, ἐνῶ, ὅπως θὰ συμπεριέλθουμε ἐπισκοποῦντες καὶ τὰ γεροντικά του ἔργα, ἀκόμη ὡς τὰ τώρα δὲν τοῦ φύτρωσε τοῦ ἀμοιδον!

ἀναλογισμήτω δύο τινά: ὅτι τὸ πρότον ἥδη προσκυνᾶ τὸν «Παρνασὸν» καὶ ὅτι μόνος ἔκεινος, ὃν καλοῦσι Πλάστην, ἐστὶν ἄπταιστος». Ποιὲν σωστά! Στὸν ἴδιο πρόλογο θέλοντας νὴ προλίβη κάτι ποὺ πρόβλεπτε, ὁ δόλιος γράφει: «Ἐστω πᾶς τις συγκαταβατικός. Αἱ εἰδονεῖαι (bonni soit qui mal y pense) καὶ ἀποθαρρύνσεις πρός νέον σφριγόντα πρὸς πρόσοδον (αὐτὸς δὲ τὸ βεβαιώνω καὶ ἔγω ἐκ τῶν ὑστέρων, μὲ τὸ χρέος στὶν καρδιά, ἀφοῦ διάβασα τὶς τελευταῖς του.....πεζές πρόσοδους) πολλῶν καπῶν ἀλτια. Τὸ βιβλίο αὐτὸν ἀποτελεῖ ὀλόκληρο κόσμο διανομῆτων, γνωμῶν, συναντημάτων, τάσεων καὶ ἐλπίδων τοῦ νεαροῦ καὶ σφριγώντος τότε ποιητοῦ, ἔγκλειει δὲ μέσα στὶς λίγες του σελίδες, σὲ στέρωμα, ὀλόκληρο τὸ φωτεινὸν λογοτεχνικὸ στάδιο τοῦ συγγραφέως τοῦ «Βοσκὸς καὶ πρόβατα».

Νά γιατὶ τὸ θεωρῶ ἀπαραίτητο νὰ σᾶς παρουσιάσω σήμερα μερικὰ καρακτηριστικά ἀποστάσιμα—μαργαριτάρια—ψφαρεμένα μέσα στὸ μαργαριτόφρον κόλπο τῆς «Καλλιόπης» το ν.

Ἐτοί ἔχουμε τὸ ποίημα «Τελευταῖαι λέξεις ἐνὸς φυισικοῦ»:

Ἄφ’ οὖ τὰ ἀστρα τῆς νυκτὸς τὰ λογυροπεπλασμένα
Ἄντι νὰ ἔκπνησων εἰς θαυμασμὸν τὴν φρένα
Τῆς κεφαλῆς, ψυχραίνουσιν αὐτῆς καὶ καθιστῶσι
Τοιαύτην, ὅπεις ν’ ἀγνοῇ τὶς ἔχει ἔξαπλώσει
Ἐπὶ τοῦ οὐρανοῦ σύντα τὰ ἀντικαθιστῶντα
Τὴν νύκτα τὸν εἰς τοὺς θεοὺς θετὸν πατέρα ὄντα...

Καὶ ἡμε τύρεις.... Ἀλλὰ κυρίως ἔκεινο ποὺ τὸν φυισικὸν ἐτοιμοθάνατο τὸν γεμίζει ἀπὸ καρτερικότητα καὶ ἀδιαφορία πρὸς τὸ θάνατο εἶναι τὸ ὅτι :

Τὸ πληγωμένον στῆμός του τὴν ποίησιν ἔγκλειει
Ναι! ἐπειδὴ ἡ ποίησις ἐκ φυισικοῦ ἐκφένει!

Καὶ τώρα λίγη περιγραφή. Πρόσκειται γὰρ τὸ στήλαιο τοῦ Ἀσκητῆ.

Ἐκεὶ εἰς τόπον ἔρημον, ἐντὸς τινος σπηλαίου,
Οποὺ νύφαιει τὸν Ιστὸν ἀράγνη ἐν ἀνέσει,
Τὸν μούλη τὶς ἐντὸς αὐτοῦ συμβῆ νὰ πέσῃ
Καὶ δυοὺς μῆνας παχύσαρκοι, ἐνεκεν τοῦ ὄραιον
Βίου, ὅπερ διάγυνοι, προσνέμονται ἀπόνως
Πολὺς γέρον ἵσταται, κλονούμενος ἐπ ψύχους.
Ἀφίνων ἐπ τοῦ στόματος ἀσυναρτήτους ἥχους...

Ἄπὸ τὸ ὄλον ποίημα καὶ τὸ ἔργο τοῦ συγγραφέα φαίνεται πὼς ὁ ἀσυναρτήτος ἥχους.... ἀφήνων (μὰ καὶ στὰ νιάτα του τὸ πάθαινε ὁ εὐλογημένος;) εἶνε ὁ Ἰδιος ὁ συγγραφέας.

Καὶ δημος δὲ μὲ κάνει καρδιά ν’ ἀφήσω τὴν «Καλλιόπη» ἀπ’ τὰ χέρια μου πρὸιν σᾶς παρουσιάσω καὶ μερικὰ δείγματα ἀπ’ τὰ ἔρωτικά, γιατὶ τὰ κομμάτια ποὺ ἀπολάψατε ὡς τώρα εἶναι ἀπὸ «τὰ ὄπωσον σοβαρὰ» διὰ τὰ δοποῖα, ὅπως λέγει ὁ ποιητὴς «προτυμήσαιμεν τὴν τῶν λογίων» δηλ. γλωσσαν. Ἀπ’ ἐναντίας τὰ ἔρωτικά εἶναι γραμμένα «εἰς τοῦ λαοῦ». Καὶ ἐνῷ ὡς τὰ τώρα εἴδαμε τὸν τρόπο μὲ τὸν ὄποιον δημοσιεύεται «τὰ ὄπωσον σοβαρὰ» θέματα, τώρα θὰ δούμε καὶ τίς.... ἐλαφρότητέ τους.

«Στὴν σκληρὴν Κ....» Ἐτοί ἐπιγράφεται τὸ ποίημα. Εἶναι ἀνάγκη νὰ μαλαζθῇ ἡ καρδιά της καὶ νὰ λυώσουν οἱ πάγοι τῆς μάτιας της. Μὲ ὕφος ἀρχάριου ἀλλὰ ζηλωτοῦ ιεροκήρυκα τῆς ὑπενθυμίζει τὴν ματαιότητα τοῦ κόσμου αὐτοῦ καὶ τὴν παγερή ἐπανόριο τοῦ θανάτου, κατερχόμενος δε σ’ ἔνα φρικιαστικὸ πλήν πειστικώτατο ρεαλισμὸ εἰκόνων ἀλλεπαλληλων, τῆς λέει:

Δὲν ἔχεις δι τὸ μανδλ ποὺ ἔχει κεφαλή σου,
Τὰ καστανά τα μάμπατα σου, τὴ δροσερή μορφή σου,
Τὸν κρονυταλένιο σου λαιμό, τὰ μαγικά σου στήθη,
Τὰ ενιορφα ποδάρια σου ἀπὸ σκουλούκια πλήθη
Θὰ φάν αντά καὶ κόκκαλα μονάχα θὲ ν’ ἀφήσουν:

Κι’ ἔτοι συνεχίζει τὴ σειρὰ παρόμοιων εἰκόνων, γὰρ νὰ καταλήξῃ σὲ μιὰ πολὺ ἄκαμψη (ποιὸς ξέρει πάλι) καὶ τολμηρή (θέλω νὰ πῶ ἀδιάντροπη) ἀξίωση:

Ναι! γέα εὑμορφη ἀκοῦς τὶ μιὰ φρονὰ θὰ ἥσαι;
Τώρα λοιπὸν ποὺ τῆς ἐδῶ στὰ στήθεια μου, ὃ χύσε...

κ. τ. λ.

«Ηθελα ἐντούτοις νὰ ξέρω ὃν τελεσφόρησε ἡ μέθοδος αὐτὴ τοῦ ποιητοῦ!.....

Ἐπίσης, γιατί σᾶς λέω πώς μέσα στὸ πρωτολειό του αὐτὸ διακρίνει κανεὶς τὸν μέλλοντα συγγραφέα τῶν Βοσκοποβάτων, ἀκοῦτε τὶς ἐπιθυμίες ποὺ τόσο πρώϊμα είχεν ἐξδηλώσει :

«Ἄγαπῶ ἄσπρα ἀρνάκια νὰ βόσκω»

(ἄν τῶκανε ὁ εὐλογημένος ἀπὸ τότε.....)

Ἐκεῖνο ὅμως ποὺ ἐντείνει τὴν Ἰδέα μου γιὰ κάπτοια προφητικά του χαρίσματα είναι οἱ ἐπιγραμματικά προφητικοὶ στίχοι ποὺ ἀφιερώνει στὴν «Ἀκατάδεκτη» :

«Συλλογίσου πᾶς ὅτι ὅσα σ' τῇ δική σου εὐμορφιά,
Τῷρα γράφω σ' τὸ κοφίνιν ὑπερέργα θὲ νὰ ωρθούν.»

Νὰ μάντενε ἄραγε τότε ὁ δόλιος καὶ τὸ εἶδος τοῦ κοφινιοῦ !

Ὑποθέτω πώς θὰ προφήταστε, ἀπ' ὅσα σᾶς παρουσίασα ὡς τώρα, νὰ σχηματίσετε μιὰ Ἰδέα γιὰ τὸ πρωτόλειό του καὶ Ἰδίως, χάρις σ' αὐτό, νὰ ἀποχτήσετε τὸ εἰδικὸν ἐνδιαφέρον καὶ τὴν προπατεία ποὺ σᾶς χρειάζετε γιὰ νὰ παρακολουθήσετε μαζύ μου τὴν δριμασμένην πιὰ ἐργασία τοῦ συγγραφέα: Ἐννοώ τὰ τελευταῖα του δηγήματα καὶ Ἰδίως τὸ μεγαλύτερο καὶ σημαντικότερο ἀπ' ὅλα, «Βοσκὸς καὶ πρόβατα».

Οπως λένε, ὁ κ. Γκίνας ἔγραψε καὶ τύπωσε πρὸ χρόνων καὶ τὰ διηγήματα «Τῆς ἔξοχης». Δὲν τάδα, δὲν τὰ ἔχω. Ξέρω μόνο πώς ὁ Ψυχάρης σπόρισε γι' αὐτά κάποιους λουκουμούδεις καὶ μελιστάλακτους ἐπαίνους, ἀπ' ἐκείνους ποὺ συνειδήσει. Μὲ φαίνεται ὅμως ὅτι δὲν ὑπάρχει ἀνάγκη νὰ τὰ δῶ καὶ νὰ τὰ γνωρίσω, ἀφοῦ ἔχω ὑπὲρ δικαιούμενον τὴν τελευταῖα τοῦ ἄρχοντο παραγωγῆ, τὴν οποίαν ἀσφαλῶς ὁ συγγραφέας μας θὰ θεωρεῖ ὡς τὴν ἀριστερήν, ἀφοῦ αὐτήν προτίμησε νὰ ἐπιμελῆται μὲ τὴν Ἀλεξανδρινὴ ἔκδοση, προκειμένου, διποὺ λένε οἱ κακές γλώσσες, νὰ διεκδικήσῃ τὸ Ἀριστεῖο..... (τῆς σαχλαμάρας ;)

Ο «Βοσκὸς καὶ πρόβατα», ἔργο δίτομο, ἀναπαυόμενο μέσα σὲ 458 πυκνοτυπωμένες, περικαλῶ, σελίδες, είναι ἔνα ἀνηλεῶς φλύαρο ψυχολογικὸ (μὲ συγχωρεῖτε γιὰ τὴν κατάχρηση τοῦ ὄρου) παραμύθι κυμανόμενο μεταξὺ οὐρανοῦ καὶ γῆς, ἀμαρτίας καὶ ἔξαγνισμοῦ, θεοῦ καὶ διαβόλου. Είναι σὰν νὰ λέμε ἔνα εἶδος συναξάρι, μὲ τοὺς συναφεῖς δριματισμοὺς καὶ τὴν ἀπαραίτητη θαυματολογία, τὰ τελώνια καὶ τοὺς ἀγίους, ἢ καλύτερα μιὰ Ἀμαρτωλὸν Σωτηρία μὲ τὶς κολάσεις καὶ τὰ καθαριτριαὶ τῆς. Μ' αὐτὸ καὶ μόνο τὸ ἔργο, γνωρίς νὰ λογαριάσουμε καὶ τὰλλα διηγήματά του ποὺ καὶ κείνα τὶς Ἰδιες θεοσερέστατες ὑποθέσεις ἔστηλίγουν, θὰ μποροῦσε νὰ κερδίσῃ ὁ συγγραφέας τὸν τίτλο τοῦ Μεγάλου Συναξαρολόγου τῆς τοῦ Χριστοῦ Ἐκκλησίας.

Τὸ συστήνομε στὴν κρίση καὶ τὶς ἐπίτιμης ἀπαξαπάντων τῶν ἔκαστα κοῦροθδοξῶν Πατριαρχῶν καὶ εὐσεβῶν ποιμένων.

Κείνο ποὺ παρῳδημῆσε τὸν εὐσεβέστατον συγγραφέα νὰ καταπιαστῇ καὶ νὰ διεκπεραιώσῃ ἔνα τέτοιο κολασματικό (σὲ σάγχη) ἔργο, είναι, διποὺ φαίνεται κι' ἀπ' τὸν πρόδογό του (μακαρίτη Ἐξαρχόπολε, Θεόδος σχωρεῖ σε), «ὅ φύρος ὅτι σύντομα ἴσως θὰ ἔστοιτο σῆνὴ καὶ ἀπὸ τὰ μακρούντερα χωροῦ τοῦ βασιλείου μας.....καὶ ἔξαρανισθῆ ἀπὸ προσώπου τῆς Ἐλευθερογῆς Ἐλληνικῆς γῆς.....σὰν προκαταλησματικὸ θηρίο ὃ τύπος τοῦ ἀγράμματου καὶ θεόληπτου πατᾶ τῶν χωριῶν. Τί τρομερὴ συμφορά !» Ε; «Ἐτσι ὁ συγγραφέας μας συγκινημένος ἀπ' τὴν πρόβλεψη αὐτήνα, σὰν θεόπνευστος κευτηλιάρχος παλαίει μὲ πάνθη τρόπο νὰ διατηρηθῆ τούλαχιστον ἡ μνήμη κάπτοιον Κερκυραϊούν χωριούναχος «τῆς παλαιᾶς Σχολῆς» καὶ τῶν παιδικῶν του χρόνουν (;) τοῦ μακαρίτη πάτερος Ἰωσήφ». «Μολονότι δὲ δὲν ἔχει καμμίαν ἐλπίδα, διτὶ δὲν θὰ σκεπάσῃ τὸ σκότος τῆς λήθης τὸ βιβλίο του, (ἀσφαλτα προαισθήματα) μόλις μάλιστα ἰδεῖ τὸ φῶς, ὁ θαυμασμός του ὡς τόσο γιὰ τὸν ἀλητηριόντον ιερέα τού ἐπεινόν τὸν ἐπαρεκίνησε νὰ μὴ δειλιάσῃ καθόλου κ.τ.λ.»

Ἐκεῖνο ὅμως ποὺ δικαιολογεῖ τὸν ἀσύγχροτον αὐτὸν θαυμασμόν του εδίκα πρὸς τὸν πάτερο Ἰωσήφ, γενικά ὅμως πρὸς τοὺς ἀγράμματους καὶ φανατισμένους λειτουργοὺς τοῦ Ὅρους. Υψίστου δὲν σᾶς τὸ εἴλτα ἀκοῦμη. Ἀκούστε το λοιπόν: Είνε διότι αὐτοὶ καὶ μόνοι δηλ. οἱ ἀγράμματοι καὶ θρησκόληπτοι ιερεῖς τῆς θρησκείας του, κατορθωσαν τὸ «θαῦμα» νὰ τοῦ μάθουν «τὰ περισσότερα ἀπὸ τὰ τιποτενια δά πράγματα ποὺ γνωρίζει». Νὰ σᾶς πῶ ἔνα τέτοιο

«μαῦμα», δύος μᾶς χαρακτηρίζει ο ίδιος μετριοφρονέστατα τὸ γεγονός ποὺ κατώρθωσε νὰ μάθη μερικὰ τιποτένια δά πράγματα, ἀξίζει μιὰν τέτοιαν εὐγνωμοσύνην καὶ ἔναν τέτοιο θαυμασμό.

Καὶ τώρα δὲ δούμε ἀπὸ κοντύτερα τὸ... ἔργο. Ή οὐδόντες του μὲ λίγα λόγια : Ὁ πάτερ Ἰωσήφ ἔνας ἄξεστος, ἀγόραμπτος καὶ θρησκόληπτος πατᾶς τοῦ χωριοῦ, στὸν ὑπερβολικὸν τοῦ ξῆλο ἀπάνω γιὰ νὰ σώσῃ τὴν ψυχὴ τριῶν προβάτων τῆς λογικῆς του ποίμνης, τὶ ὑποβάλλει στὰ πιὸ ἀπίστευτα καὶ φριχτὰ μαρτύρια καὶ στὸ τέλος τὰ στραγγαλίζει μὲ κτηνώδη ἀναισθησία μπόγια.

Καὶ τὰ τοία θύματα, μέλη τῆς ιδίας οἰκογενείας, ὁ σύζυγος, ὁ Κοντογάννης, ή Βαρθάρα, ή γυναῖκα του, καὶ ἡ Ἀγάθη ή κόρη τους. Ὁ πατέρας, ἔνας φτωχὸς τῷ πνεύματι θεόληπτος, ποὺ παραδίνει τὴν ψυχὴ καὶ τὴ ζωὴ του στὰ χέρια τοῦ φανατικοῦ πατᾶ καὶ ἀποφασίζει μὲ τὴν ὑπόδειξην του νὰ γίνη βιοθήδος του στὸ ιερατικὸν ἔργο. Ή γυναῖκα του μά σπιὰ γυναικάς, ποὺ ἀμασεῖ ἀπ’ τὶς νηστεῖες καὶ τὶς μετάνοιες, ἀλλὰ ποὺ τὴν ὑποψιάζεται ὁ μανιακὸς ἄντρας, σάνη ἀνακάλυψε μάλιστα κάποτε ὅτ’ ἐίχε καταλύσει μινί Παρασκευή, πῶς ἀγαπᾷ τὸν ὅστιν ἀπ’ ἑδῶ, ἀποστάτη καὶ ἄθεο, ἐχθρὸς δὲ ἀσπονδοῦ τοῦ πάτερ Ἰωσήφ καὶ ἐπομένως τῆς Ἐκκλησίας. Τὴν ὑποψιάν αὐτῆς τὴ μετατρέπει μέσα του σὲ βεβαιότητα ὁ πάτερ Ἰωσήφ, ὃσπους κατορθώνουν καὶ οἱ δυοὺ μὲ μὰ θεάρεστη καθαροτικὴ συνεργασία, νὰ τὴν καθαιρίσουν ἀπὸ κάθε ὄποιο ἀμαρτίας, στέλνοντάς την φριχτά μαρτυρημένην εἰς τὰς αἰωνίους μονάς. Ή ίδια τραγικὴ τύχη περιμένει καὶ τὴν Ἀγάθην. Τὸ κορίτσι αὐτό, ὅμορφο, δροσερό, γεμάτο χρυσούς καὶ σφράγιος, μετὰ τὸ φριχτὸ στραγγαλισμὸ τῆς μάνας του, τὸ παραδίνει ὁ πατέρας στὸν πάτερ Ἰωσήφ, τὸ Σαρακοστιανό, δῶρος τὸν παρατούντιαζαν στὸ χωριό, γιὰ νὰ τὸ μεγαλώσῃ μὲ τὸ φύσιο τοῦ Θεοῦ καὶ τὴν προσήλωσην πρὸς τὸ ίδανικὸ τῆς μελλούσας ζωῆς. Τὸ κορίτσι τρομοκρατημένο ἀπ’ τὴν ἄγριαν θρησκόληπτην ἐπιβολὴν ποὺ ἀσκοῦσε ἐπάνω του ὁ πατᾶς, διπλώθηκε καὶ ὑποτάχτηκε τέλεια στὸ θεοκρατικὸ σύστημά του.

Καὶ ὅμως ή ἀδύμαστη ζωὴ, ή φύσις ποὺ διεκδικεῖ τὰ δικαιώματά της νικᾶ καὶ ή κόρη τοῦ Κοντογάννη ἀγαπᾶ τὸν ἀσπονδοῦ ἐπίσης ἐχθρὸ τῆς Ἐκκλησίας καὶ τοῦ Σαρακοστιανοῦ, τὸ γιὸ τοῦ Ἑστιάτη ἀπ’ ἑδῶ, τὸ Σταματέλο ή Σατανέλη (παρατούντι ποὺ τοῦδεσκον ὁ πάτερ Ἰωσήφ).

Φαντάζεστε τί γίνηκε ὅταν ὁ πάτερ Ἰωσήφ μὲ χίλιες δυὸς ἀπάνθρωπες ἵεροξεταστικὲς μεθόδους κατόρθωσε νὰ ἀποστέψῃ ἀπὸ τὰ ἀθῶα κείλη τῆς Ἀγάθης τὸ τρομερὸ μυστικό! Τὸ κορίτσι σὲ λίγο πέθαινε ἀπὸ μαρασμὸ ποὺ τὸν προκάλεσαν τὰ μαρτύρια στὰ δόπια τὸ ὑπέβαλε ὁ Σαρακοστιανὸς ἀπ’ τῶν μέρος καὶ ή ἀνεκδήλωτη καὶ ἀνικανοποίητη ἀγάπη της πρὸς τὸ Σατανέλη ἀπ’ τάλλο. Τὸ ίδιο καὶ φριχτώτερο σκυλίσιο τέλος παίρνει καὶ ὁ ἀμνὸς τοῦ Θεοῦ καὶ πολυφίλητος βιοθήδος τοῦ πάτερ Ἰωσήφ, ὁ Κοντογάννης «του», ποὺ μάντεψε στὸ τέλος τὸ φονικὸ καὶ ζητηνώδη όρλο τοῦ θρησκόληπτου πατᾶ, χωρὶς ὅμως ὁ ταπεινωμένος καὶ ἔσουνθενεμένος αὐτὸς νάζη τὸ κουρδαγό νὰ τοῦ τὸ φωνάξῃ, νὰ ἐπανασταθῇ. Ἔτσι καὶ τὰ τοία θύματά του πεθαίναν ἀδιαμαρτύρητα, καρτερώντα, μὲ τὴν βαθειά πίστη πῶς κερδίζουν τὴν ψυχὴν τους. Ἐν τούτοις ὁ Σαρακοστιανός μετὰ τὸ θάνατο καὶ τοῦ Κοντογάννη «του», ὅπως τὸν ἐλέγει, βρίσκεται ἀντιμέτωπος μὲ τὴν ἀνθρώπινη συνείδησή του, ποὺ ἔχει πάντας μέσα του ἀδυσώπητη, ἔχασκει ἐπάνω στὶς πράξεις τοῦ θεόληπτου πατᾶ τὸν σκληρότερο ἔλεγχο. Ὁ πατᾶς τρελλάνεται καὶ τὰ τέσσερα κύρια πρόσωπα τοῦ παραμυθιοῦ καταστρέφονται. Πιστεύετε βέβαια τώρα πῶς δάχη τελείωσε καὶ τὸ παραμύθι. Κι? ὅμως δρι. Ως ἑδῶ ἔχαντλήθηκαν μόλις οἱ 188 σελίδες ἀπὸ τὶς 458! Στὸ ἔξης, στὶς 260 σελίδες μέσα, θύροιμε νὰ ἀγωνιᾶ, νὰ σπαρταρά, νὰ δραματίζεται, νὰ ξεσκιέται, νὰ μαλλιοτραβιέται ὁ Σατανέλης, ὁ ἀγαπημένος τῆς Ἀγάθης, ὁ δοτοῖς ἀφειρωμένος στὴν εὐλαβῆ μηνή της ἀφιεντάται τὴν πρωτάλη μέσα στὴν δοπία ζοῦσε καὶ τὰ ἔγκρομα, γιὰ νὰ γίνη πατᾶς.

Ο πατᾶ-Σταμάτης ἀπὸ μιὰ φλογερὴ ἐπιθυμία κατέχεται στὸ ἔξης: πῶς θὰ διαφωτισθῇ γιὰ τὸν ἐσωτερικὸ βίο τῆς Ἀγάθης του. Πῶς θὰ μάθῃ ἄν καὶ κείνη τὸν ἀγαποῦντο, ἀν καὶ κείνη κάτι γιατὸν αἰσθήθηκε. Μὰ ποὺς ἥταν ἔκεινος που θὰ μποροῦσε νὰ τοῦ τὸ βεβαιώση. Στὶς δύτασίες του μέσα, στους μυστικιστικοὺς δραματισμοὺς του ή Ηπαναγία πολλές φορές προστάθησε νὰ τοῦ τὸ βεβαιώσῃ.

Καὶ ὅμως ὁ Σταματέλος, δῶρος λέγει ὁ συγγραφέας, δὲν ικανοποιοῦνταν

ἀπ' τὰ σημεῖα καὶ τὰ τέρατα τὰ ἄφυχα, τὰ ἄλογα, ἡ καὶ τὰ θεῖα, διότι γνώριζε ἀπὸ διαίσθηση τὸ περίφημο στύχον τοῦ ποιητή :

«Tout bonheur, que la main n'atteint pas n'est qu'un rêve !»

Ἐτσι ζητοῦσεν «ἐπικύρωση ἵσα-ἵσα ἐπίσημην τούτων ἔδω, νὰ βεβαιωθῇ καὶ ἀπὸ στόμα ἀνθρώπινον τέλος, ὅτι ἡ Ἀγάθη του ἐγνώριζε τὸν ἔφωτά του, ὅτι—γένοιτο θεέ μου!—δὲν ἀδιαφοροῦσε γι' αὐτὸν καὶ ὅτι—νὰ τολμήσῃ νὰ τ' ὀνειρευθῇ Παναγία μου;—ἵσως-ἵσως ἡμποροῦσε ὅχι ποτὲ νὰ ἔπαισχε, ἀλλὰ ἐνὶ τέλους νὰ ὑπόφεσε, μόνον καὶ μόνον βέβαια διότι τὸν ἔβλεπε νὰ πάσχῃ καὶ νὰ κεφόψῃ, νὰ λυώνῃ ἀπὸ τὸ μοιραῖο αὐτὸ πάθος του». Ἐπέμενε λοιπὸν νὰ τὸ ἀκούσῃ ἀπὸ ἀνθρώπινο στόμα, γιὰ νὰ γλυττώσῃ ἀπ' τὸν αἰλώνιο βραχὺν του.

Μὰ τὸ μόνο ἀνθρώπινο στόμα εἶναι ἐκεῖνο τοῦ τρελλοῦ Σαρακοστιανοῦ. Κι' ἔτσι οἱ προσευχές καὶ οἱ δεήσεις του τώρα, οἱ μετάνοιες του σ' ἔνα ἀποβλέπουν, πῶς νὰ συνεφέρουν τὸν πάτερ Ιωσῆφ. Ὁ Θεός, ποὺ λέει ὁ λόγος, δὲν εἶναι Ἀρβανίτης, οὔτε ἡμποροῦσε νὰ μὴν ἀκούσῃ τὴν δέηση ἐνὸς λειτουργοῦ του τόσον ἀφωσιωμένου. Ὁ πάτερ Ιωσῆφ μιὰν ὡραία προῖτα συνέχεται, γυναῖ ἀπ' τὸν πλάνητα βίο τῶν βούνων καὶ τῶν χαράδρων ποὺ ἔκανε καὶ πέφτει ἐτοιμοδάνατος, ἀλλὰ μὲ τὰ μυαλά τρακόσια στὴν ἀγκάλη ἐνὸς συγχωριανοῦ καὶ πρώην προβάτου του ζητώντας μέσα στὴν ἀγωνία του τὸν ξομολόγο γιὰ νὰ ἔσομολογηθῇ. Καὶ τώρα ὑποθέτετε, ἀγαπητοί μου, ποὺ ὁ παπα-Σταμάτης ἔτρεξε καὶ ὑστερα ἀπὸ δύο σελίδων ἔξομολόγηση ἔμαθε τὶ ἔφωτα καὶ τὶ λατρεία ποὺ τοῦ εἶχε ἡ Ἀγάθη καὶ ἔτσι μακάριος καὶ εύτυχης σώμητκε κι' αὐτὸς κι' ἔμεις ἀπ' τὸ μαρτύριο μας. Ἀπατάσθε. «Πολλὰ μεταξύν κύλικος καὶ χειλεώς πέλει» ἔλεγαν οἱ ἀδάνατοι πρόγονοι μας. Κι' αὐτὰ τὰ πολλὰ ἔδω γιὰ τὴν τύχη μου καὶ τὴν τύχη σας εἶναι πάρα πολλά. Ἀπ' τὴν στιγμὴν πῶμενε σένος ὁ πάτερ Ιωσῆφ ζητώντας τὸν πνευματικὸν, ὃς τὴν ὥρα ποὺ ἤρτε καὶ τὸν ξομολόγησε ὁ Παπᾶ Σταμάτης, ὁ συγγραφέας (ἀθεοφοβικὸς καὶ ἀσπαλαχνία του) βρίσκει τὸν καιρὸν νὰ στριμώξῃ, πόσες νομίζετε σελίδες πυκνές, πυκνυτικές, φρικτές, σὲ φλυαρία, σὲ διατύπωση, σὲ ψυχολογία, σὲ εἰδιμὸ λογικό, σὲ ἐπικαιρότητα! ἔκατὸν τριάντα δλόκληρες! Δὲν φοβᾶται καὶ μηπως ἐν τῷ μεταξύ ἔψυχήσει ὁ δυστυχισμένος ὁ Σαρακοστιανὸς καὶ χάσει τὸ μυστικὸν ὁ Παπασταμάτης! Θά μὲ πήτε, τί ἔλεγε σ' αὐτὲς τὶς σελίδες μέσα; Αὐτὸν θὰ μὲ ἐπιτρέψετε νὰ τὸ παραλείψω, κι' ἀν θέλετε κάνετε τὸν κόπο νὰ τὸ διατρέξετε ἐσεῖς οἱ ἴδιοι γιὰ νὰ ἀντιληφθῆτε καὶ μόνοι σας, πόσο ἀδύνατο μοῦ ἦταν νὰ φιροκινδυνεύσω μιὰ φορά ἀκόμη ἔνα τσαλαβούτημα μέσα στὸ πέλαγος αὐτὸ τῆς φλύάρης ἀσυναρτήσιας.

Πόσο μακαρισμένοι είστε, γνωστοί καὶ ἀγνωστοί, ἀλλὰ ἔξισυ συμπαθεῖς μου ἀναγνώστες, ποὺ ἔχετε δωπέρα σὲ μιὰ μόνο σελίδούλα, κείνο ποὺ μὲ ἔμαθαν ἐμένα νὰ ἀγωνία καὶ οἱ ναυτίες τοῦ ὕκενοῦ τῶν 460 σελίδων.

Γιὰ νὰ ἐπιτιμήσετε ὅμως τὴν μακαριότητά σας αὐτήν, καὶ τὸ αἰσθητήμα τῆς ζούλειας ποὺ αἰστάνομαι γι' αὐτό, εἰνε ἀνάγκη νὰ ἀποτελοθῆτε τὴν ἀνάγνωση μερικῶν μόνο σελίδων τοῦ βιβλίουν. Τότε θὰ νοιώσετε, ἀν δὲν τὸ συγκρατήσατε ἀπὸ ἀνάμνηση, τὸ αἰσθητήμα τοῦ μικροῦ παιδιοῦ ποὺ τὸ ποτέζει ἡ μαμά του ρεσινόλαδο.

Εἴδετε τὸ ἄτυχο μικρό, πῶς μετά τὴν πρώτη δισταχτικὴ ρουφηξιά, γονδώνει τὰ ματάκια του ἀπὸ ἀηδία, καὶ σκοντάντα ἀτογνωστικά τὸ κέρι τῆς μαμᾶς του μὲ τὴν ἀπόφαση νὰ μὴ ἔναγγίσῃ τὸ ποντάλι στὰ χεῖλα του; Καὶ ὅμως, τὸ μανδρό, κάρη στὴν ἀδυσώπητη ἐπιμονή τῆς μαμᾶς, στὰ ταξίματα, στὰ παρακάλια, τὶς ἀπειλές, ἔναγγάζεται ρουφιά, ρουφιά νὰ τὸ καταπτή ὃς τὴν τελευταία σταγόνα. Πάντοτε, ἐννοεῖτε, μὲ τὶς ἴδιες διακοπές καὶ μὲ τὴν ἴδια ἀπόφαση, ποὺ τὸ ὑπαγορεύει ἡ φρικτὴ ἀηδία τοῦ φαρμάκου, νὰ μὴν τὸ ζαναδοκιμάσῃ.

Οἰαδήποτε κομμάτια κι' ἀν ἔπεργνα δὲν θάτανδυνατὸν νὰ σᾶς δεῖξουνε, πῶς στὶς 500 ἀπάνω κάτω σελίδες μέσα, δὲν ἔχειο ἀθεοφοβιος οὔτε μιὰ γραμμὴ ποὺ νὰ περιγράφῃ τὸ περιβάλλον, εἴτε φυσικό, εἴτε κοινωνικό, μέσα στὸ ὅποιο λαβαίνονταν χωραὶ δλέες οἱ ηλίθιες αὐτές τραγικότητες, οὔτε μιὰ ψυχικὴ ξελιαφρωση, δείχνοντάς μας ενζύμιοστο ἔνα κομμάτι γαλάζιο οὐρανοῦ, τῆς περαδεισένιας Κερκύνας γιὰ νὰ μᾶς ξεκουράσῃ ἀπ' τὴν ἀπασία ῥαστικὴ μαυροίλα ποὺ σκεπάζει ὀλόκληρη τὴν διήγησή του!

Ξερός, ἀνούσιος, ἀφρόητα φλύάρος, μὲ ὑφος μέχρις ἀνθηκότητος ἀκαλίσθητο, ποὺ μοιάζει συγνά σὰ μαντζούνι, ποὺ ὅσο τὸ τραβάτε τόσο ἀνοίγει,

άνοιγει καὶ γίνεται κλωστές, κλωστές γιὰ μὴν τελειώσῃ ποτές, σὲ πνίγει διαρκῶς μέσα σὲ κάδρα οὐλτραμοντανιστικού φανατισμοῦ καὶ χτηνώδικης ψεοληψίας, μὲ τὴν ὅποια συχνά πικνὰ πορτάρει ἀπὸ τοῦ ἀσφαλοῦς.

Ἡ γλῶσσα του ἔνα ἀπαύσιο ἀνακάτωμα παθαρεύουσας καὶ δημοτικῆς, τὰ ἐπύμετα του ἀνόητα καὶ ἀστοχα. Τὸ διάλογο, τριτρόσωπο συχνά, τὸν βγάνει πέρα μὲ τρομερὰ φροτικὴ φίλαροια καὶ διακοπές καὶ παρενθέσεις, ἔνα μόνο πρόσωπο, ποὺ μιλεῖ καὶ ἀπαντᾷ, διακόπτει γιὰ λογαριασμὸ τριῶν ἄν ὅχι τεσσάρων καὶ πέντε! Γοῦστα χοντροκομένα καὶ χυδαῖα! Τοῦ λείπει καθεὶς αἰσθημα συμμετρίας καὶ ἀναλογίας. Ψυχολογία ἀνόητη, ἀριθμοτίστικη. Χάνεται μέσα σ' ἔνα σωρὸ σύννεφα παρασθήσεων, δραματισμῶν καὶ ἐνοράσεων καὶ ξεχνᾶ κεῖ μέσα κάθε εἰρημὸ καὶ τόμο ψυχολογικό.

Ἄμ ἐκείνη ἡ φριασιαστικὴ πατάχρηση τῆς κτητικῆς ἀντωνυμίας! — Ὁ Κοντογάννης του, ὁ Σταματέλος της, ἡ Ἀγάθη μας, ὁ Παπασταμάτης τους, — σὲ ὅλα τὰ πρόσωπα, τὰ γένη καὶ τοὺς ἀριθμούς!

Πρωτοφανῆς ἀτέξαμοσύνη καὶ ἀδεξιότητα στὸ χειρισμὸ καὶ τοῦ πιὸ ἀπλοῦ θέματος. Φτωχοπροδρομισμὸς ἀξιοθρήνητος.

Κι' ἀτ' ὅλα αὐτὰ ἔνα πρόζειρο συμπέρασμα: Πῶς εἶναι δύσκολο, σκαλίζοντας κανεὶς τὰ φιλολογικὰ χρονικὰ ὅλων τῶν λαῶν καὶ ὅλων τῶν ἐποχῶν, νῦν συναντήσῃ χοντρότερο καὶ ἀπαισιώτερο λογοτεχνικὸ ἀβδηριτισμό!

ΛΟΥΚΗΣ ΦΑΡΜΑΚΗΣ